

Nr 21

Försvarsutskottets betänkande med anledning av motion om översyn av vapenfrilagens bestämmelser om tjänst för vapenfri tjänstepliktig.

Motionen

I motionen 1971: 688 av fru Dahl m. fl. (s) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning och översyn av vapenfrilagen § 2 under beaktande av vad som anförts i motionen.

Motionärerna anser att det finns skäl att väsentligt vidga ramen för de vapenfria tjänstepliktigas placering till tjänstgöring och hävdar att en sådan vidgning förutsätter en ändrad formulering av 2 § lagen om vapenfri tjänst.

Utskottet har fått ett yttrande med anledning av motionen från Sveriges frikyrkoråd.

Gällande bestämmelser

Den nu gällande lagen om vapenfri tjänst antogs av 1966 års riksdag (prop. 1966: 107, 2LU 1966: 45, rskr 1966: 269, SFS 1966: 413).

Vapenfri tjänstepliktig skall enligt 2 § lagen om vapenfri tjänst fullgöra tjänst, som är betydelsefull för samhället, såsom a) brandtjänst inom civilförsvaret, b) reparationstjänst vid järnvägarna, statens vattenfallsverk eller televerket, c) hälsovårds- eller sjukvårdstjänst inom det allmänt civila medicinalväsendet, d) ekonomi- eller expeditionstjänst vid statlig eller kommunal förvaltning. Vapenfri tjänstepliktig får enligt samma lagrum inte åläggas att tjänstgöra inom krigsmakten om han inte har förklarat sig villig till detta.

Vapenfri tjänstepliktig får inte övas i bruk av vapen eller åläggas att bära vapen eller ammunition (3 §).

Enligt 4 § är det arbetsmarknadsstyrelsen som bestämmer vilket slag av tjänstgöring som vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra. Styrelsen har tillsyn över vapenfria tjänstepliktigas utbildning och tjänstgöring.

Tjänstgöringstiden är 450 dagar. Den som skall utbildas till särskilt kvalificerade uppgifter kan dock åläggas tjänstgöring under 540 dagar. Tjänstgöringen kan fördelas i omgångar över hela värnplikstiden (5 §).

I 9 § kungörelsen med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga (SFS 1966: 414) stadgas att vid fördelning av de vapenfria tjänstepliktiga på skilda slag av tjänstgöring skall arbetsmarknadsstyrelsen sam-

råda med de myndigheter som under styrelsen har ansvaret för de tjänstepliktigas utbildning och tjänstgöring.

I 10 § kungörelsen stadgas att vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra sådant slag av tjänstgöring för vilket han med hänsyn till sin utbildning och allmänna fallenhet kan anses bäst lämpad. Hänsyn skall i möjlig mån tagas till den tjänstepliktiges önskemål. Enligt 12 § skall vapenfri tjänstepliktig erhålla en effektiv och ändamålsenlig utbildning för det slag av tjänstgöring han skall fullgöra.

1969 års riksdag

Vid 1969 års riksdag behandlades motionsyrkanden om utredning om en vidgning av tjänstgöringsalternativen för de vapenfria. Andra lagutskottet (2LU 1969: 73) ägnade yrkandena en ingående behandling. Enligt lagutskottets mening fanns inte behov av någon utredning av vidgade tjänstgöringsmöjligheter för de vapenfria tjänstepliktiga. Riksdagen följde utskottet.

Pågående tjänstgöring för vapenfria

De vapenfrias utbildning och tjänstgöring äger för närvarande rum bl. a. hos civilförsvarsstyrelsen (ekonomitjänst samt räddnings-, röjnings-, brand- och sjukvårdstjänst), luftfartsverket (brandtjänst), statens järnvägar (lednings- och telereparationstjänst), statens vattenfallsverk (linjereparationstjänst och expeditionstjänst), televerket (nätreparationstjänst och telegrafbiträdestjänst), socialstyrelsen (sjukvårdsbiträdestjänst och expeditionstjänst), Ökna lantbruksskola (lantbruk), Malmö kommun (äldringsvård, barnavård och expeditionstjänst), riksantikvarieämbetet (lantbruk på Björkö, Stensjö by och expeditionstjänst vid ämbetet) och Sveriges kristna ungdomsråd (barn- och ungdomsarbete).

Arbetsmarknadsstyrelsen har efter samråd med utbildningsmyndigheterna fastställt uppläggningar av utbildningen. De vapenfria fullgör enligt denna grundutbildning i 325 eller 375 dagar samt därefter repetitionsutbildning under 5×25 resp. 3×25 dagar. Grundutbildningen delas normalt upp i tre skeden, nämligen introduktionsutbildning, befattningsutbildning och tillämpningsutbildning.

Utskottet

Vapenfrilagstiftningen är en undantagslagstiftning som är betingad av respekten för individens djupgående betänkligheter mot värnplikts-tjänstgöringens yttersta konsekvens, dvs. bruk av vapen mot annan. Statsmakterna har emellertid inte avsett att ge den som får tillstånd till vapenfri tjänst bättre villkor än övriga värnpliktiga, vare sig det gäller rätt att välja tjänstgöring eller i annat avseende.

Vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra tjänst som är betydelsefull för samhället. I lagen ges exempel på tjänst som kan komma i fråga. Uppräkningen utesluter inte andra slag av tjänstgöring som är betydelsefull för samhället. Utbildningen av de vapenfria inriktas på civila uppgifter som är betydelsefulla i såväl krig som fred.

Enligt vad utskottet har inhämtat strävar arbetsmarknadsstyrelsen efter att skapa ytterligare utbildningsalternativ inom ramen för lagstiftningens syfte. Härvid måste styrelsen självfallet beakta ekonomiska, pedagogiska och administrativa faktorer och tillse att de vapenfrias tjänstgöring inte utformas så att den kommer i konflikt med berättigade fackliga intressen.

Utskottet erinrar om att statsmakterna nyligen har beslutat om en särskild bistands- och katastrofutbildning för värnpliktiga, vapenfria och kvinnor (prop. 1970: 162, SU 1970: 221, rskr 436). Utbildning påbörjas hösten 1972.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att tjänstgöring för utbildning inom vårdsektorn är av värde för totalförsvaret. Sådan tjänstgöring förekommer redan och kommer enligt vad utskottet har inhämtat att utökas.

Enligt utskottets mening finns inte behov av någon utredning av vidgade tjänstgöringsmöjligheter för vapenfria tjänstepliktiga. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971: 688.

Stockholm den 25 november 1971

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Enskog (fp), Gustafsson i Uddevalla (s), Gustavsson i Ängelholm (s), Pettersson i Kvänum (c), Häll (s), Öhvall (fp), Brännström (s), Virgin (m), Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt (c) och Runesson (s).

